

Seksuele verzoeken van cliënten: een grijs gebied in de zorg

Je dienstbaar opstellen heeft zijn grenzen

Het had als kerstkaart kunnen dienen, zo mooi ligt de Evangelische Broedergemeente in Zeist er op deze winterdag bij. De verse laag sneeuw die 's morgen nog voor een enorme chaos op de weg zorgde, maakt het idyllische plaatje compleet. Deze locatie vormt het decor voor de NU'91 kaderdag 2010 en het symposium *Hier trek ik mijn grens*.

De dag begint met een winterse wandeling over het terrein van de Unitas Fratrum oftewel de Broedergemeente. De leden van deze gemeenschap - gesticht door Nikolaus Ludwig Graf von Zinzendorf (1700 -1760) - worden Hernhutters of Moravische Broeders genoemd. Reizend door Europa verkondigden zij het evangelie en tijdens een bezoek aan Nederland sloten enkele doopsgezinden zich bij hen aan. Zij vestigden zich in de tuinen van Slot Zeist op de plek waar ook nu nog het kerkgebouw van de Broedergemeente Zeist staat. Vanuit hier opereert het Zeister Zendingsgenootschap, dat onder andere het geloof in Suriname verspreidde.

Het opvallende van deze gemeenschap is dat al in de achttiende eeuw vrouwen de meeste leidinggevende posities bekleden. Dit komt voort uit het streven naar een egalitaire samenleving, waarin iedereen gelijk moet worden behandeld en evenveel inspraak heeft, ongeacht afkomst, gender of uiterlijkheden. Je dienstbaar opstellen naar de mensen in je omgeving en in de samenleving staat centraal in deze gemeenschap. Een mooi streven om in mijn denkbeeldige rugzak mee naar huis te nemen.

Lees verder op pagina 8

*Michelle Bergmans,
de 'aanstichtster' van
de campagne
Hier trek ik mijn grens!*

Cees Grimbergen, dagvoorzitter.

Symposium

Na een stevige lunch is iedereen weer op temperatuur en klaar voor het middagprogramma. In de kerkzaal wordt het idee van gelijkheid goed weerspiegeld. De egaal witte ruimte zonder kunstobjecten biedt ruimte voor alle leden van de Broedergemeente. Er is geen onderscheid in de opstelling van de zitplaatsen en ook de spreker staat op gelijke hoogte met zijn toehoorders.

Een goed uitgangspunt voor een discussiemiddag over een niet alledaags onderwerp. Onder het motto *Hier trek ik mijn grens!* startte NU'91 in maart vorig jaar een campagne om de verplegende en verzorgende beroepsgroep beter te wapenen tegen seksuele intimidatie van patiënten en cliënten. Deze campagne wordt nu afgesloten met een symposium waarbij diverse sprekers de kans krijgen het onderwerp van verschillende kanten te belichten. Dagvoorzitter Cees Grimbergen, bekend van onder andere het programma Rndom 10, windt er geen doekjes om en vraagt de aanwezigen om hun ervaringen met het toch wat heikele thema. 'Wie is er tijdens zijn werk wel eens gevraagd om een seksuele gunst te verlenen?'. Het blijft oorverdovend stil in de zaal en dat roept de vraag op of dit thema eigenlijk wel bespreekbaar is.

Om het thema een gezicht te geven gaat Cees Grimbergen allereerst in gesprek met Michelle Bergmans, de 'aanstichtster' van de campagne. NU'91 ontving in mei vorig jaar een mail van haar waarin zij vertelde over haar vervelende ervaringen tijdens een tijdelijke baan in de thuiszorg.

Zij werkte als uitzendkracht voor een patiënt met een spierziekte die met een PGB zijn zorg zelf organiseerde. Michelle begon zich al snel ongemakkelijk te voelen toen de collega die haar inwerkte het huis van de patiënt vergeleek met een bordeel. Niet veel later kwam ze erachter dat de patiënt die aan een spierziekte lijdt, van zijn verzorgenden verwachtte dat deze hem - in het kader van de ADL-zorg - ook tegemoet zouden komen in zijn seksuele behoeften, daar hij hier zelf niet in kon voorzien. Michelle kon het eigenlijk niet geloven totdat ze er zelf getuige van was. Haar collega liet haar tijdens de ochtendzorg zien 'hoe het moest'; zij bevredigde de man met haar hand.

Nog helemaal overdonderd bespreekt Michelle haar ervaring thuis met haar ouders die beiden ook in de zorg werken. Zij adviseren haar aangifte te doen en NU'91 in te schakelen. Wanneer de patiënt hiermee geconfronteerd wordt, wijst hij Michelle op haar beroepsgeheim. Gelukkig laat zij zich hierdoor niet weerhouden en zoekt met haar verhaal de openbaarheid. Uiteindelijk leidt dit tot veel aandacht in de media en politiek en worden er zelfs Kamervragen gesteld.

Informatiewaaiër

Grenzen stellen

Opvallend is dat het bij het symposium aanwezige publiek niet eensgezind lijkt met betrekking tot het al dan niet verlenen van seksuele diensten aan zorgvragers. De meningen lopen uiteen van 'verpleegkundigen en verzorgenden hebben vooral een signalerende functie hierin' tot aan 'in mijn opleiding heb ik geleerd dat dit ook bij mijn zorgtaken hoort'. Michelle vindt dat iedereen zelf zijn grens moet kunnen aangeven, maar dat is voor velen te vrijblijvend. Monique Kempff pleit voor een landelijke richtlijn gebaseerd op de beroepscode voor verpleegkundigen en verzorgenden. Zij is namelijk bang dat zonder duidelijke afspraken de grenzen vaag blijven en de onduidelijkheid van wat een patiënt kan vragen van zijn zorgverlener, blijft bestaan.

Maar een richtlijn is niet voldoende. Het is ook belangrijk dat zorgverleners kunnen terugvallen op een portie gezonde assertiviteit en zelf in staat zijn grenzen te stellen. Mario van den Ende weet hier als geen ander over mee te praten. Over zijn jarenlange ervaring als scheidsrechter in het betaalde voetbal, kan hij geanimeerd vertellen. De echte professional is volgens hem flexibel maar verliest zijn eigen grenzen nooit uit het oog. Confrontaties met hufterige spelers en bedreigende supporters hebben hem geleerd dat menselijk gedrag niet altijd in een protocol te vangen is, omdat het geen ruimte biedt voor subjectieve belevingen en individuele grenzen. Zijn advies is om nooit jezelf kwijt te raken in je werk, alleen dan blijft het leuk en is het lang vol te houden.

Speciaal voor het symposium *Hier trek ik mijn grens* is een boekje met relevante informatie en adviezen samengesteld. Wil je één of meerdere exemplaren van deze informatiewaaiar ontvangen, stuur dan een mail: communicatie@nu91.nl

Waar ligt de grens?

Loet Berkelmans is uitgenodigd als oprichtster van Flexzorg, een organisatie die gespecialiseerd is in sekszorg voor mensen met een beperking. Zij pleit voor erkenning van een nieuwe beroepsgroep in de zorgsector: de seksverzorgenden. De seksverzorgende verricht op verzoek seksuele handelingen bij mensen met een beperking. Het gebruik van de term seksverzorgende veroorzaakt enige onrust in de zaal wanneer een aantal aanwezigen de integriteit van hun beroep van verzorgende in diskrediet gebracht ziet.

Volgens Berkelmans - van huis uit verpleegkundig - is juist het tegengestelde de bedoeling. Zij wil met haar organisatie voorkomen dat patiënten/cliënten van 'reguliere' hulpverleners verwachten dat deze aan hun seksuele verzoeken voldoen. Maar er moet wel een plek zijn waar deze groep met hun hulpvraag terecht kan. Wordt het bestaan van deze behoeften genegeerd, dan kan dit grensoverschrijdend gedrag oproepen, zoals duidelijk naar voren komt in het verhaal van Michelle.

In een inspirerend en vlot betoog legt zij uit hoe haar in 2005 opgerichte organisatie werkt. Het uitgangspunt is dat iedereen die seks wil en het ook moet kunnen krijgen. Na een aanvraag bij Flexzorg wordt samen met de cliënt geïnventariseerd welke vorm van zorg precies nodig is en wat de wensen zijn. Wederzijds vertrouwen staat hierbij centraal. Op basis van de informatie uit het gesprek wordt de cliënt in contact gebracht met een van de 35 seksverzorgenden die op freelance basis werken. Met deze benadering

van seksualiteit van mensen met een beperking wil Berkelmans het bestaande taboe doorbreken. Zij is dan ook een voorstander van concrete gedragscodes en protocollen op dit gebied en van meer aandacht hiervoor in de opleidingscurricula.

De voorzitter van de Nederlandse Chronisch zieken en Gehandicaptenraad, Ad Poppelaars, heeft duidelijk een andere visie.

Hij vindt een verruiming van de beroepscode wenselijk, omdat deze volgens hem niet aansluit bij de bestaande praktijk waarin het naar zijn ervaring al jaar en dag gewoon is om te voorzien in deze levensbehoefte. Volgens hem kan elke zorgverlener prima zelf bepalen waar zijn of haar grens ligt en heeft iedereen een eigen verantwoordelijkheid om hierin individuele grenzen aan te geven. Mensen met beperkingen laten betalen voor seksuele handelingen vindt hij onacceptabel, want net als iedereen hebben ook zij hun seksuele behoeften. In de relatie tussen zorgvrager en -verlener moet volgens Poppelaars echter wel worden voldaan aan een aantal voorwaarden: het verzoek moet in een gepaste context worden gedaan en de zorgvrager moet zich vergewissen van de assertiviteit van de hulpverlener en een mogelijk *nee* accepteren. Dat daar nou juist de schoen wringt, kan niet beter geïllustreerd worden dan met het verhaal van Michelle.

Altijd aangifte doen

Wat je kunt doen wanneer de zorgvrager een afwijzing niet aanvaardt, vertelt Marja de Louw van de Zedenpolitie Brabant Zuid-Oost. Allereerst benadrukt zij het verschil tussen aanranding waarbij iemand tegen zijn wil betast wordt, en verkrachting waarbij sprake is van ongewenst binnendringen van het lichaam. In het geval van Michelle kon niet worden bewezen dat er iets tegen de wil van de zorgverleners was gebeurd en ook voor het zogenaamde Belediging artikel kon onvoldoende bewijs worden gevonden. Bij het doen van aangifte moet heel gedetailleerd worden beschreven wat zich heeft voorgedaan. Dit kan als emotioneel zwaar worden ervaren. Toch vraagt De Louw iedereen die met iets soortgelijks te maken krijgt, aangifte te doen bij de zedenpolitie. Met deze oproep om naar buiten te treden met ervaringen op dit grijze en onderbelichte gebied van de zorg komt er een einde aan het symposium en de kadedag. Ondanks de beladenheid werd dit thema op heldere wijze vanuit verschillende invalshoeken belicht. Misschien lag het aan de gelijkheidsgezinde gemeente waarin we ons bevonden of misschien aan het sterke voorzitterschap van Cees - advocaat van de duivel - Grimbergen, maar één ding is zeker: na vandaag hoeft seksualiteit in de zorg geen taboe meer te zijn!